

Katolická a protestantská interpretace jednoho profánního textu, I. část

Roman Cardal

28. novembra 2023 ✚ Spoločnosť ✚ CZ, Filozofia

Dva odlišné přístupy

Každý, kdo se základně orientuje v dějinách křesťanství, ví, že v jeho rámci došlo v 16. století k tragické události zvané *reformace*. Protestantismus se vzbouřil proti katolicismu. Tato vlna odporu se týkala různých úrovní náboženského života a nakonec vedla i k politickému přeformátování starého kontinentu. Jak jsme však již měli možnost poznamenat v našich jiných příspěvcích, princip katolicismu (chápaný v širším smyslu slova) je skutečností, kterou *není třeba vázat jen na náboženskou oblast*. Jeho působnost lze odhalit dokonce i v dávných předkřesťanských dobách. A to samé platí i o principu protestantském.

Tento nezvyklý názor se dá ilustrovat na řadě konkrétních historických příkladů. Jeden z nich k nám promlouvá z doby, jíž se zde často zabýváme – z Atén 5. a 4. století před Kristem. V této éře bylo v hlavním městě Atiky sepsáno mnoho klasických textů, které se dochovaly až do dnešní doby a které musí být *patřičným způsobem interpretovány*, chceme-li jejich pravý význam správně pochopit. Jedná se o profánní texty básníků, prozaiků, dramatiků a filosofů. Mezi nimi zaujímají zvláštní místo Platónovy texty. Proč jim připisujeme nějakou zvláštnost a co mají společného se zmíněnými principy katolicismu a protestantismu?

Platónova Akadémia na mozaice z 1. stor. pred Kr., v Museo Nazionale Archeologico, Neapol

zdroj: picryl.com

Zvláštnost tohoto literárního pramene spočívá již v tom, že se k nám přes dlouhá staletí dostal doslova *bez ztráty jediného písmene*. To je skutečně něco mimořádného, protože Platónovo dílo je značně rozsáhlé a

přesto jím ještě dnes disponujeme v jeho úplnosti. Spisy mnohých jiných autorů takové štěstí neměly. Například řada děl Platónova žáka Aristotela se nenávratně ztratila, o jejich existenci víme jen z citací autorů dávné minulosti, kteří k nim ještě měli přístup. V případě Platóna to znamená, že se jeho texty čtou po dlouhých dvacet čtyři století a je jisté, že zájem o jeho filosofii ze strany mnohdy mimořádně nadaných myslitelů nikdy neopadl.

Co z toho lze vyvodit? Minimálně to, že za takovou dobu musely být Platónovy texty probádány natolik důkladně, že musí být v odborných kruzích *známy všechny jeho rozměry a významy*. Vždyť co nového by v nich mohlo být po tak dlouhé době jejich studia ještě odhaleno? Když nějakou oblast propátráte opakovaně milimetr po milimetru, můžete rozumně očekávat, že v ní již není *nic dalšího k odhalení*.

Historický unikát

V případě Platónových textů tak tomu však není. Ve dvacátém století se objevily analýzy, podle nichž má v sobě Platónova filosofie *řadu skrytých, dosud nepoznaných dimenzí*. To zní až fantasmagoricky a na první pohled se zdá, že autoři takových analýz jsou lidé, kteří chtějí jen provokovat a vyvolávat senzacce. Celá věc je ale komplikovanější a po desítkách let ostrých sporů se ukazuje, že tyto „provokatéry“ je nutné brát naprosto vážně.

Kdo by se chtěl v této otázce více zorientovat, měl by si ihned na počátku uvědomit, že navzdory více než dvoutisíciletému úsilí, jenž bylo při studiu Platónových textů vynaloženo, se dosud nepodařilo předložit nějaký *jednotný výklad základů* Platónova filosofického myšlení. To není normální, protože znalci Platóna by se přece při tak dobré obeznámenosti s jeho díly měli shodnout na tom, jaká je *základní charakteristika* jeho filosofie. Nic takového ale nedokáží. Za všechny to dobře vystihuje italský expert na Platóna Maurizio Migliori, když píše: „Tento jediný údaj, jedinečný v celých dějinách filosofie, díky němuž nedokážeme navzdory znalosti všech autorových psaných děl předložit interpretační obraz jeho myšlení, když ne jediný, tak alespoň ne polarizovaně antagonistický, nás musí upozornit na to, že Platónův případ má absolutní specifitu, s níž se nesetkáváme u žádného jiného filosofa.“

Jakou konkrétní podobu tato antagonistická a vzájemně se vylučující polarita má? Velmi pozoruhodnou. Někteří interpreti považují Platóna za v zásadě dogmatického autora, který nedokáže přesvědčivě argumentovat, ale jen autoritativně prosazuje své racionálně nepodložené a nepodložitelné názory. Dále se domnívají, že aténský myslitel zformuloval svá stanoviska v hluboce nesystematické podobě. V této souvislosti mluví i o Platónově iracionálním mysticismu. V jeho politické filosofii je pak podle nich tento problematický postoj korunován zastáváním totalitního stylu politiky.

Vedle uvedené interpretace Platóna však existuje jeho *zcela opačný výklad*. V něm je Platón nahlížen jako silně anti-dogmatický spisovatel, jehož myšlení má vypracovanou systematickou povahu. Jeho postup charakterizují jako autenticky racionální a oproti výše zmíněnému chápání trvají na tom, že Platóna je třeba zařadit k jednomu z nejvýznačnějších zastánců svobody lidského ducha a svobodné politické praxe.

U rozporů se zastavit nelze

Jakým myslitelem tedy Platón skutečně byl? Která strana sporu má pravdu? Kdo by se chtěl v této otázce sám dopátrat náležité odpovědi, patrně by se pustil do pozorného studia Platónových textů a na jeho konci by vyslovil svůj verdikt. Jenže tento způsob verifikace jednoho a falzifikace druhého interpretačního

přístupu se ukazuje jako neprůchodný. Vždyť právě *na jeho základě* byly v odborných kruzích vysloveny výše zmíněná *protikladná hodnocení*. Odkazy k Platónovým textům lze totiž podložit obě dvě neslučitelná stanoviska! Touto cestou se tedy žádného přijatelného výsledku nedopátráme.

Při zvážení stávajících fakt se nabízí závěr, že Platón byl *zcela nekonzistentní myslitel*, který ve svých textech obhajoval vzájemně protikladná a odporující si řešení filosofických problémů. Nezdá se, že by šlo tuto obtíž objasnit jinak než prostým konstatováním chaotičnosti Platónových expozicí. Avšak ani tento pokus o objasnění problému nemůže být úspěšný. Po vzoru svého učitele Sokrata i Platón důrazně varoval před nekonzistentním a mylným filosofickým myšlením, protože právě omyl byl v jeho očích *nejvážnější chorobou lidského ducha*, z níž se tato ideová infekce nezastavitelně šíří do oblasti mravní a do sféry tělesné.

Při uvědomění si Platónových myšlenkových kvalit by bylo nerozumné si myslet, že na jedné straně hájil nezbytnost konzistence argumentačních postupů a na straně druhé tento požadavek systematicky porušoval při rozvíjení své vlastní filosofie. Tím by upadl *do hluboké schizofrenie*, která by ho nutně musela zbavit tak výsadního postavení, jenž ve skutečnosti v dějinách filosofie má.

Řešení této zvláštní problematiky je proto nutné hledat někde jinde. V dalším příspěvku uvidíme, že má do činění s uvedenými *principy katolické a protestantské interpretace* Platónových spisů. Podrobí-li se biblický text protestantské exegezi, je snadné dospět k jeho velmi rozdílným, mnohdy až protikladným výkladům. Katolický přístup tuto nepatříčnost překonává tím, že disponuje závaznými *odkazy mimo vlastní biblický text*. Je pozoruhodné, že se se stejným problémem setkáváme i v *profánní filosofické oblasti* a že jeho uspokojivé řešení nemůže spočívat v pouhé odvolávce na autoritu textů slavného aténského myslitele.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/katolicka-a-protestantska-interpretace-jednoho-profanniho-textu-i-cast/>